

Epe berri baten aitzinean

Euskaltzaindiko lagunak:

Joan den azaroko bileran Zuzendaritzako kargudunen hautatzea egin da beste bi urtetarako.

Epe berri baten aurrean gaude, beraz. Ez da alferrekoa izango gure elkargoaren egoerari, premiei eta abar gain begiratu bat botatzea. Esku artean dauzkagun asmo eta egitekoak bana-banaka kontatzea. Hoiek aitzinatzeko hartu behar lirakeen bideak aztertzea. Deni edo ahal direnei buru eman dezaiegun. Eta gure egoerak salatzan dituen ajeentzat sendabidea bila dezagun.

Baditugu zenbait lan martxan jarriak. Batzuk bizkorrago dabil-tza, beste batzuk motelago. Aipa ditzadan hoiek lehenik. Aipatu, eta bakoitzak une honetan eskatzen duen bultzada edo jokamolde berezia esan:

1. Aditz batasuna aurrera eramatea.—2. Salgai diren euskerazko liburuen katalogua bukatu eta argitaratzea.—3. Herri eta herri-tarren izenen batzordeko lanak bultzatzea.—4. Etxegintza hiztegiaren batzordea bultzatzea.—5. Lege gizonen behar duten hiztegiaren batzordeari eragitea.—6. Euskaltzaindiarentzat legezko nortasun osoa lortzeko egin behar diren urratsak egitea.—7. Euskaltzaindiko bi-blioteka apailatzea eta behar den itxuran jartzea.—8. Arautegi be-riak osagarri bezala eskatzen dituen barne erregelak egitea.—9. Es-kola hiztegiaren lanak aurrera eramatea.—10. «Euskal Izendegia» Juzgaduetan sartzeta.—11. Baionan Euskaltzaindiaren Ordezkaritza bat jartzeko asmoa zertan den jakin eta, ahal bada, asmo hori aurre-

ra eramatea.—12. Gure elkargoarentzat autofinanziazio bide bat biltzeko kezka eta lanei bultza egitea.

Obra hauek gaur egun zein egoeratan diren laburki esango dut, eta bai bakoitza bultzatzeko egin behar dena aditzera eman ere.

1. *Aditz batasuna*.—Hartako batzordeak urrats handi bat eman du amaitzera doan urte honetan. Bide erdia edo gehiago eginik denez gero, gainerakoa ere buka dezatela eskatzen diet batzordeko jaunei. Gaur bazkalondoan bilera txiki bat egingo dugu Zuzendaritzakoek eta aditz batzordekoek, bigarren ekinaldi hontako lanei nola hasiera eman istudiatzeko.

2. *Salgai diren euskerazko liburuen katalogua*.—Aspaldiko asmoa dugu hau. Fitzategia Donostiako Ordezkaritzan egin zen, oso-oso ez bada, parterik handiena behintzat. Gaur egun Nikolas Alzola Anaiaren eskuetan dago lan hau. Aurki bukatuko digulakoan nago. Liburutegietan ta abar mesede ederra egin lezake katalogu honek, liburu saltzaileek ez bait dakite gehienetan euskerazko liburuen berri eta are gutiago non aurki daitezkean edo hoiek eskuratzeko nora jo behar duten. Teknika aldetik lan hau guztiz konplutua eta akats gabea egin nahi baldin badugu, beharbada ez dugu sekula santan egingo. Halakoa izan ezta ere, bere xedea ongi xamar bete lezakena ezin eginik ez daukagu, eta urrats bat izango litzake, gero bihar edo etzi beste bat hobea egiteko. Baina hobe beharrez zerbaitekin irtereira ausartzen ez bagara, beti hutsean egongo gara.

3. *Herri eta herritarren izenen batzordea*.—Batzorde hau ere aspaldidanik izendaturik dago. Fitxak atera ziren gaiak biltzeko. Orain lanean abia dadila eskatzen zaio. Izan ere orain arte erdi lo egon da. Batzorde honen idazkari den Lizundiari eskatzen diot behar diren pausuak eman ditzan langileei eragiteko. Garrantsi handienekoa derizkiot lehen-bai-lehen geure herrien Nomenklator bat, Euskaltzaindiak ofizialki onartua, eukitzeari.

4. *Etxegintza hiztegiaren batzordea*.—Euskal Herriko Arkitektuen kolejoak eskatu zigun lan hau. Kolejio hori lana bere kontura argitaratzeko prest dago, gainera. San Martin jaunak azaroko batzarrean lanen egoeraz kontu eman zuen. Dirudienez, aurreratu

xamar daude. Izenok hautatu, garbitan jarri eta Euskaltzaindiari aurkezteko garaia ez ote da heldu? Hala nahi genduke.

5. *Lege gizonek behar duten hizteginaren batzordeari eragitea.*—Lan hau Arrue jaunaren bidez etorri zitzaigun. Hartarako batzordea izendaturik dago, baina ez dakit lanean hasi den. Gauza hau ere zertan den ikus eta mobi dezala Lizundiari eskatzen diot.

6. *Euskaltzaindiarentzat legezko nortasun osoa lortzea.*—Euskeraren alde Euskaltzaindiak zinezago joka ahal dezan, honek bere nortasuna lege aurrean aitortua izatea nahi genduke. Arrue jaunaren eta batzordetxo baten eskuetan dago arazo hau. Pausu batzuk emanak dituela badakit. Asmo hau egia bihur dadin, egin behar direnak egin ditzatela eskatuko nieke batzordeko jaunei.

7. *Euskaltzaindikoko biblioteka erraberritzea eta behar den itxuran jartzea.*—Hau ere aspaldiko asmoa dugu. Nahi genduke, alegia, gure etxe hontako biblioteka hau jantzi, euskera eta linguistika gaietako biblioteka espezializatua bihurtu, eta konsulta leku taxuzko bat izan dadin, bai Euskaltzaindikoentzat eta bai konpokoentzat ere. Azken urteotan ikaslari jende artean euskal istudioen kezka asko piztu da, eta maiz etortzen dira Euskaltzaindiara galderak eta azterketak egitera. Dirua izan den eran zerbait egin ere da: arasa berri batzuk erosi, eta abar. Baina lan handia dugu oraindik egiteko: liburuak behar bezala ordendu, katalogatu, falta zaizkigunetarik beharrezkoenak erosi, ta abar. Gure bibliotekari den Irigoien jauna asmo horretan dela badakit. Diru eskasia erremediatzen den neurrian uste dut asmo hoiek egia bihurtuz joanen direla.

8. *Arautegi berriak osagarri bezala eskatzen dituen barne erregelak egitea.*—Arautegia dugu geure oinarri legea, baina gehienetan oso zabala, xehetasun txikietan sartzen ez dena. Arautegiak berak esaten du, gainera, lege haiek behar lirakeen erregelez osatu behar direla. Euskaltzaindikoko liburutegiari, aldizkariari, batzorde eta ordezkarietzen egitura eta ibilpideari, batzarrei, karguen hautatze moduari, izendapen berriak egiteko erari eta abar dagozkien erregelak egin beharko lirake, ene ustez. Dena itsumustuan eta kolpean egiterik ez dago. Dena batera egitea ere beharbada ez da komeni, baina ahal bezala eta pixkaka egin beharko dira hoiek guztiak.

9. *Eskola hiztegiaren lana aurrera eramatea.*—Donostiako Ordezkaritza gogotik ari da hain beharrezko dugun hiztegi gintza honetan. Zati bat Euskaltzaindiak ofizialki onartua da. Beste sail batzuk erdi prestatuak daude. Neure eta guztion izenean esker ona agertu nahi diet jaun hauei, eta beren lan hori gogoz aurrera eramateko erregutzen diet.

10. «*Euskal Izendegia*» *Juzgaduetan sartzea.*—Guztiok daki gu zer lanak izaten diren euskerazko izenekin. Egunero datoz gure Ordezkaritzetara garbitasunak eta kondaira xehetasunak izen hoiei buruz eskatzera. Premia honi erantzuteko, lehen Irigarai jaunak eta orain berriki Satrustegik, Euskaltzaindiaren aginduz, izendegi bana osatu zuten. Azkenengo hau, gainera, Juzgaduetako eskabideei erantzuteko behar zen bezala, geografi eta kondaira xehetasunez ongi horniturik dator. «*La Vasconia*» Bankuak argitara eman digu izendegi hau edizio guztiz apain eta ugari batean. Orain liburu hori autoridadeei Euskaltzaindiaren izenean eskeini nahi litzake. Balio ofizial bat emango ez badiote ere, kontuan har dezaten behintzat. Adrian Zelaia jaunak eta geure elkargoako lege gizonak egingo ahal digute mesede hau!

11. *Baionan Euskaltzaindiaren Ordezkaritza bat jartzeaz.*—Asmo hau ere ez da oraingoa. Asmoa baino gehiago ere badela uste dut. Enseiu eta plan batzuk egin ziren. Ipar aldeko gure lagunek, hango posibilitateen araura, ikus bezate, arren, obra hau aurrera eramateko biderik edo modurik ote den.

12. *Gure elkargoarentzat autofinanziazio bide bat aurkitzeaz.* Diru eskasia erremediatzea ez da beharbada gure premiarik handiena, baina bai, besteak beste, prinsipaleenetako bat. Agintzen diren lanak eta batzarretara etortzearen gastuak ordaintzen ez diren bitartean, zaila da oso gauzak behar bezain bizkor ibil araztea. Emprestito bat eskatzea ere pentsatu da. Baina zulotik irten ordez zulo handiagoan eror ez gaitezen, ongi pentsatu beharko da diru hori nola eta zertan enplegatu. Gure diruzain, Euskaltzaindikoko Idazkari eta batzorde hortako beste lagunei eskatzen diet zentzuz eta buruz pentsatutako plan bat egin dezaten.

Hoietaz gainera, badira oraindik beste asmo batzuk. Batzuk asmoak besterik ez dira; beste batzuk, asmoak baino gehiago, abiatzen hasiak. Bana-banaka aipatuko ditut hoiek ere:

13. *«Euskera» aldizkaria gehiago zabaltzeko eta finantzatzeko bideak aurkitu.*

14. *Laguntzaile eta ohorezko berriak izendatu behar ote diren ikusi.*

15. *Bertsolari txapelketak berriz antolatu.*—Puntu garrantzitsu hau istudiatzeko badugu batzordetxo bat, eta badakit ez dagoela lo.

16. *René Lafon maisu jaunaren Omenaldiko liburua prestatu eta argitaratzea.*

17. *Euskeraren soziologiko egoeraz istudio bat eragitea.*

18. *Euskal Herriko linguistiko Atlas delakoa egitea.*

19. *Gure hileroko batzarrak hobetzea eta ahal dela beti iker saileko txostenen bat hoietan jartzea.*—Batzarretarako Moderatzaile guztiz aproposa noizbait aurkitu dugu gure Lehendakari ordearen pertsonan, eta horrek ere asko esan nahi du batzarrok hobetzeko. Horrez gainera, eskutitz bat egin zaie euskaltzain oso guztiei eta laguntzaile batzuei, arren txostenen batzuk presta ditzatela eskatuz. Guztion ekarriaz batzarrok jantzi eta hobetuko direlakoan gaude.

20. Aipamen berezi eta aparteko bat merezi du oraindik beste obra handi batek. Guztiok dakizuten bezala, gure lagun Mitxelena jauna aspaldiko urteetan, Euskaltzaindiaren aginduz eta mandatuz, Hiztegia gertutzen ari da. Neurri handi batetan egina ere badu.

Joan den hileko batzarrean euskaltzain jaun batek bere galdeekin berriz ere mahain gainean jarri zuen hiztegi honen kontua. Eta nik, Mitxelena berarekin hitz egin ondoren, hauxe esan nahi dut. Honelako obra handi bat inprentara eraman baino lehen, lan ikaragarria egin beharra izaten da, lan materiala gehienetan, baina

gizon trebe baten gidaritzapean egin behar dena, eta Mitxelena jaunak, gaur dituen zereginekin, berak bakarrik, laguntzaile gabe, lan guzti hoiek nekez egin ahalko ditu. Euskaltzaindiak, nik uste, bilatu beharko du lan hori Mitxelenari arintzeko modua, eta era hortara argitaratze aurreko prestamenak bizkortu.

Asmo horretan gara, gainera. Bagabiltza, alegia, problema honi atarramentu on bat emateko bidea bilatzen.

Hitzerdi bat esan nahi dut, bukatzeko, maiz gure inguruan sortzen diren eskatima eta sesioen gainean ere. Euskera eta Euskaltzaindia aitzakia bezala hartuz sortzen diren eskatimak, esan nahi dut.

Kruzaden garaia pasatua zela uste nuen nik. Hala ere, gure artean entzuten eta irakurtzen diren zenbait gauza gogoratzean, hauxe galdetu behar izaten diot maiz neure buruari: Nun gaude? Zer arotan bizi ote gara hemen? Bai alde batetik eta bai bestetik ere maiz euskera lotu nahi izaten dute beren ideologia eta alderdien zerbitzura. Euskera zerbitzatu nahi dutela aldarrikatu eta itxura egin, baina gero beren interesen morroi bihurtu.

Euskera herri baten ondadea da. Baina herri osoarena, alderdi, ideologia eta sineskera guztien gainetik. Euskaltzaindiak lan egin behar du herri baten ondade hau beti guztiona izan dadin, eta inongo taldek monopoliza ez dezan. Euskaltzaindiaren barnean kolore guztietakoak egon daitezke, baina elkargoa bera beti taldekerietarik at eta lekora. Eta hizkuntza bera beti guztion ondade eta ondasun bezala ager dadin bere indar guztiez lan egin behar du.

Euskera gauzetan eta Euskaltzaindiko arazoetan, berriz, Euskaltzaindiaren barrenean bertan ere, denok iritzi bereko beti ez izatea, horrek ez gaitu bat ere harritu behar. Espainiako Apezpikuen konferentzian ere ez ahal digute aitortu apezpikuok ez direla beti iritzi bateko izaten? Guztiz normala da hori alde batetik, eta baita onuragarri ere izan daiteke bestetik, denok hitz eginez eta elkar adituz, iritziok hobetuaz, finduaz eta argituaz joan daitezten. Gainera, gure Arautegian ate bat baino gehiago uzten da zabalik, eus-

kaltzainek euki ditzaketan espak agertzeko edo egin nahi dituzten karguak egin ahal izateko. Eta kejarren bat izan dezaketen jaunei, Euskaltzaindikoak direnean, behar den bidez beren keja hoiek ager ditzatela eskatuko nieke. Izan daitezkeen diferentziak geure artean leialki eta gizonki zuri eta garbi ditzagula, alegia. Eta Euskaltzaindiak Euskaltzaindi bezala daukan bidea norbaiti hontan edo horretan gogoko ez izanagatik, horrek ez du inor eraman behar Euskaltzainditik aldendua bezala egotera. Euskaltzaindiak ez du inor behartzen iritziz aldatzera; baina beste aldetik, bistan da, ezin egon daitekela egin behar duena egin gabe ere, hau edo hori edo harako hura iritzi hortakoa ez dela eta. Eta iritzien desberdin hori gora behera, beti dago lekua denontzat, eta denon arteko elkar hizketarako.

Euskaltzaindia denen beharrean da, eta denei eskatzen diet umilki eta zintzoki Euskaltzaindiko lanetan parte har dezaten.

L. Villasante

Bilbon, abenduak 29, 1972.